

Edited with the trial version of
Foxit Advanced PDF Editor
To remove this notice, visit:
www.foxitsoftware.com/shopping

2012 весна № 2(77) Рік XXI

"Ту мене мати породила,
солодким молоком кормила,
Ватра
ту хочу жити умирати,
де жили мій отець і мати"
(О. Павлович)

ISSN 1232-2776

Христос Воскрес!

Агнешка Долецка

Анна Кунцік

Івона Ковальчук

ХРИСТОС ВОСКРЕС !

*З нагоди Світлого Трзника Христового Воскресіння
сердечно вітаємо членів організацій -*

*СФУЛО, ООЛ в США, ОЛ Канади, Товариство "Лемківщина" в
Україні, СРУ в Словаччині, СРУ в Сербії і Хорватії, СКУ, ОУП, СУ
Підляшшя, всі лемківські організації, Читачів нашого квартальника,
Авторів, Дописувачів, Кольпортерів та всіх наших прихильників.*

*Всім бажаємо Радісних Великодніх Свят,
Божої благодаті, взаємної любові, щирої молитви.*

Веселімся всі! Христос Воскрес!

Редакція "Ватри"

Головна Управа ОЛ

Александра Харко

Марія Русин

Оксана Керкош

Згадаймо Тараса Шевченка

В березні того року минуло 150 років од дня смерті Тараса Шевченка (9.03.1814-10.03.1861). Іщи в кінці XIX століття видаваний у Львові «Кобзар» доходив і на Лемківщину, де зо зворушенням і зацікавленням читали не тільки «Заповіт», «Катерину», «Івана Підкову», «Наймичку», але і інші поеми. Головним популяризатором товариства ім. Тараса Шевченка на Лемківщині були читальні «Просвіти». Перше Шевченківське товариство створено в 1892 р. в Одрехові.

В 1914 році українці величаво одзначили 100-ліття народження великого Кобзаря, між іншими й у Кракові, Новим Санчи, Сяноку, Горлицях і в селах Лемківщини. Пануючий австрійський уряд спеціально ворожо не перешкоджав в святкуванню наших важних національних річниць.

В міжвоєнним двадцятиліттю польська поліція переслідувала лемків за «Кобзаря» і портрети Тараса, цензуром були обняти вшитки українськомовни видавництва.

Урочисто одзначано 120-ту річницю з дня народження Шевченка в 1934 р. в Сяноку (25 березня) і Новим Санчи (22 квітня), на свято пришли люде з околичних місцевости: Криниці, Грибова, Фльоринки, Лабови, Новой Веси і ін. сел. Виступили лемківски хори.

З нагоди 150-ліття народження в 1964 р. вшитки лемківски різьбаре в Україні увіковічили Т. Шевченка. Федір Стецяк вирізбив портрет Тараса «На панщині пшеницю жала». Степан Кіщак - «Малого Тараса з чумаками». Осип Величко - «Хата Шевченка», три різби - «Т. Шевченко». Братя Андрій та Степан Ористики - «Катерина», «Гине шляхта», «Повернення Марка». Андрій Сухорський - «Малий Тарас» з поеми «Мені тринадцятий минало», «Наймичка», «Ой три шляхи широкії», «Гайдамаки», «Перебендя» і «Кобзар».

Лемківські різьбаре Андрій і Володимир Сухорські створили пам'ятник Т. Шевченкові у Львові.

В 1989 р. цілий світ святкував 175-ти роковини народження Тараса, а в 1998 його «Заповіт» видано в Києві в 119 мовах.

Припоминам собі, як то в роках 1940-1943 штороку святкували ми в нашій Початковій школі в Перунці пам'ят Тараса, котрий боровся 100 років скорше за національне і соціальне визволення, штоби люди увільнити од кріпацтва, жеби сталися вільними. Пам'ятам, же інсценізації з той нагоди

підготовляв з учнями і молодю керівник школи Василь Мерена, при помочи нашого селянина Юрка Адам'яка - маляря, што малював в церквах іконостаси. На тоти представліня приходили майже вшитки мешканці села, яки дуже радо слухали виступу - сільських артистів, при свічках і нафтових лампах (світла електричного не било). Не забуду ніколи, як красні звучало з провізоричной сцени будинку школи в виконаню кількоособовой групи хлопців: «Гамалія», «Лічу в неволі дні і ночі», «Думи мої, думи мої», «Реве та стогне», яке всі виконавці разом заспівали. Вшитки з великом увагом слухали представліня, бо більшість з них про Тараса Шевченка перший раз почуло.

Од 1942 року Шевченківски академії підготовляв новий керівник школи, молодий вчитель Петро Пиртей. Селяне вже знали штоси більше про Шевченка, то і в інший спосіб слухали представлінь. Тарас стався їм вже ближшим, бо тоти, што хотіли читати, мали можливіст прочитати не лем «Кобзаря», але і різни наши книжки, журнали та газети, котри знаходилися в шкільній бібліотеці, а і можна било їх пренумерувати. Я дуже тішився, бо тато передплачували для мене «Малі друзі», а для себе «Місіонар», «Христос - наша сила», «Краківські вісті».

В тим коротким часі, од осени 1939 по літо 1945 рік, хоц панувала страшна гітлерівська окупація, але в лемках розвивалася національна свідоміст. Од 1945 року зас настало найстрашнійше і не лем національне переслідуваня, школу влада не відкрила і діти не могли вчитися нічого аж до самой депортації акційом «Вісла».

Тепер, коли ми розогнани не лем по цілій Польщі, але й по світі, не маме таких умовин до прославляня великого поета Тараса, а і значна частина лемків про то не дбат, охопив їх матеріальний світ. Декотри зас уважают Шевченка за чужого і незрозумілого, а особливо для молодшого покоління, котрого родиче не навчили свого. Часто не знають, до якої нації належат. Били они виховани в страху, почутю меншовартості в протязі майже півстоліття витворюваня негативного стереотипу українця.

В таких умовах і дусі вирости декотри молоді діяче, а навет науковці, але не своей професії, што повідают, же добрі розуміют польську мову, словацку, російську, білоруску, серболужицку, навет ческу, но і з німцьом потрафлят ся догадати, лем по-українски не розуміют.

Мрії і пророцтво Тараса Шевченка здійснилися: «Воскресла і Україна». Згадаймо і ми Його «незлим тихим словом».

Петро Шафран

В номери 1 (76) Ватри на с.7 вказався допис проф. Андрия Ксенича «Конфедераты Казімежа Пулаского і лемкы днесь», в яким доконано змін орфоепічних без відома автора.

Редакція

Akcja „Wisła” motywacje czystki etnicznej

(...) 27 kwietnia 2007 r., pragnąc kontynuować proces pojednania między narodem polskim i narodem ukraińskim oraz dzieląc wspólną ocenę totalitaryzmu komunistycznego, prezydent Lech Kaczyński i prezydent Wiktor Juszczenko podpisali oświadczenie potępiające Akcję „Wisła”. Potwierdzając uchwałę Senatu RP z 1990 r., prezydenci uznali Akcję „Wisła” za wydarzenie niesprawiedliwe i sprzeczne z podstawowymi prawami człowieka oraz podkreślili wolę odkrycia prawdy historycznej o minionych wydarzeniach i upamiętnienia ofiar bratobójczych konfliktów. W duchu pojednawczego oświadczenia prezydentów oraz w celu poszerzenia wiedzy na temat wydarzeń sprzed 60 lat, niezbędna jest próba klasyfikacji Akcji „Wisła”. Jak określić tę akcję, przyjmując, że działania władzy ludowej były pogwałceniem praw obywateli polskich pochodzenia ukraińskiego? Rozważając, w jaki sposób operacja ta została przeprowadzona oraz opierając się na przyjętych kryteriach, definiujących problematykę czystek etnicznych, można odnaleźć w Akcji „Wisła” cechy tego zjawiska. (...)

Definicja czystki etnicznej; Andrew Beł-Fialkoff określa czystki etniczne jako wypędzenie „niepożądaną” ludności z danego terytorium na skutek religijnej lub etnicznej dyskryminacji, czy też ze względów politycznych, strategicznych i ideologicznych, lub jako połączenie tych elementów. Zwraca także uwagę na charakter słowa „czystka”, które posiada pozytywne konotacje „oczyszczania” i „puryfikacji”, aczkolwiek zastosowane do ludzi jest eufemizmem, który usiłuje ukryć prawdę o ludzkim cierpieniu. Podobnie komisja ekspertów powołana przez Radę Bezpieczeństwa ONZ do zbadania zbrodni wojennych w byłej Jugosławii określiła czystki etniczne jako działanie na rzecz obszaru etnicznie homogenicznego poprzez użycie siły lub presji, aby usunąć z danego terenu osoby należące do odmiennych grup etnicznych lub religijnych. Opierając się na wymienionych definicjach, przebieg Akcji „Wisła” oraz motywacje władzy komunistycznej pozwalają umieścić ją w ramach czystki etnicznej. (...)

Akcja „Wisła”, przeprowadzona przez władzę ludową, także była środkiem do czystki etnicznej wymierzonej w ludność ukraińską, natomiast polegała na przesiedleniu oraz asymilacji - już w lutym 1947 r. generał Mossor pisał o potrzebie szybkiej asymilacji ludności ukraińskiej na zachodnich terenach Polski.

W pracy zatytułowanej Straszny Los: Czystki Etniczne i Stworzenie Współczesnej Europy

Benjamin Lieberman stwierdził, iż po przymusowych wysiedleniach Ukraińców do ZSRR, bez współpracy sowietów, czystka etniczna nie była już możliwa. Wręcz przeciwnie, czystka była możliwa i została przeprowadzona, natomiast jej cel i charakter był długoterminowy. Instrukcje dotyczące zasad przesiedlenia ludności ukraińskiej nakazywały oddziałom wojskowym okazanie najdalej idącej pomocy w przesiedleniu, aczkolwiek, było to spowodowane obawą, iż ewentualne wykroczenia będą wykorzystane w propagandzie UPA? Podczas Akcji „Wisła”, wbrew rozkazom zachowania humanitarnej postawy wobec wysiedlonych oraz traktowania ich jako obywateli państwa polskiego, dochodziło do brutalnych pacyfikacji ludności ukraińskiej. Były ofiary śmiertelne podczas transportu oraz osoby zgładzone w obozie w Jaworznie, natomiast priorytetem akcji było przesiedlenie Ukraińców wewnątrz nowych granic Polski, a nie ich wygnanie lub natychmiastowa eksterminacja. W połowie kwietnia, żeby zapobiec ewentualnym ucieczkom wysiedleńców ukraińskich do państw sąsiednich, minister obrony narodowej Polski, marszałek Michał Rola-Żymierski, wystąpił z prośbą do władz Związku Radzieckiego oraz Czechosłowacji o szczelne zamknięcie granic. 18 kwietnia 1947 r. ambasador Marian Naszkowski wystosował w tej sprawie prośbę do wiceministra spraw zagranicznych Związku Radzieckiego Andrieja Wyszynskiego, stwierdzając: W związku z ewakuacją zachodzi obawa, że w czasie trwania tego przedsięwzięcia, niepożądane elementy będą starały się przeniknąć na terytorium ZSRR. Z uwagi na powyższe, proszę Pana o wydanie dyrektywy w sprawie możliwie szczelnego zamknięcia granicy na wymienionym wyżej odcinku. Nielicznym udało się przekroczyć granicę, a około sto ukraińskich partyzantów zdołało przedostać się przez Czechosłowację do strefy amerykańskiej w Bawarii.

Chęć zatrzymania ludności ukraińskiej w granicach Polski nie zrodziła się z dobrej woli władzy komunistycznej, lecz była motywowana czynnikami gospodarczymi. Korzyści materialne, obok perspektywy tworzenia homogenicznego państwa etnicznego, były znaczącą zachętą do etnicznego „oczyszczania”. Przed Akcją „Wisła” w przymusowej repatriacji między Polską a ZSRR, która formalnie trwała od października 1944 r. do czerwca 1946, strona radziecka i polska kierowały się właśnie motywacjami gospodarczymi: chodziło o zasiedlenie opustoszałych regionów Ukrainy i nowo nabytych Ziemi Odzyskanych. Między rokiem 1944 a 1949 aż 630 774 Ukraińców zostało przesiedlonych: 77% w ramach wymiany ludności z ZSRR, a 23% na skutek Akcji „Wisła”. Szacuje się, że 90% Ukraińców przesiedlono na wieś, z czego około 80%

ulokowano w gospodarstwach indywidualnych, 10% w majątkach państwowych jako robotników rolnych, 5% w majątkach parcelowanych.

Schemat czystek etnicznych jest zawsze podobny i, jak celnie stwierdza Timothy Snyder, zawsze zawiera obustronne stwierdzenia, które pozwalają każdej ze stron przedstawić się jako niewinny obrońca uzasadnionych interesów, podczas gdy swoich oponentów przedstawia jako bestialskich nacjonalistów. Wymienione cechy odzwierciedlone są zarówno w antypolskiej akcji OUN-UPA, jak i w antyukraińskim działaniu Polaków podczas wojny i Akcji „Wisła”. W 1947 r., mając nieporównywalną przewagę sił zbrojnych, polska władza ludowa usankcjonowała swoje działania kryteriami wymienionymi powyżej. Ziemie wyznaczone przez linię Curzona, które pozostały w granicach Polski (gdzie liczną grupę etniczną stanowili Ukraińcy), uznano za prawomocną część państwa, podczas gdy ludność ukraińską, posądzaną o tendencje nacjonalistyczne, przedstawiano jako zaplecze „zwierzęcych” oddziałów UPA. Służyło to legitymizacji czystki etnicznej.(...)

Timothy Snyder napisał, że czystki etniczne i wojny są rezultatem pamięci. Wykorzystanie antagonizmów z okresu II wojny światowej było stosowane w trakcie przymusowych przesiedleń do ZSRR, kiedy to niehumanitarny charakter działań miał niewątpliwie związek ze skierowaniem do akcji przesiedleńczej dywizji sformowanych z Polaków pochodzących z terenu Ukrainy Zachodniej, a w szczególności z Wołynia. Krzywdę wyrządzoną Polakom na Wołyniu władza potraktowała instrumentalnie. Antyukraińska propaganda wykorzystywała argument odwetu za mordy wołyńskie, aby poprzez zbudowanie obrazu wroga, zalegalizować w jakiejś mierze swoje rządy w oczach polskiego społeczeństwa. W efekcie, jak podkreślił Grzegorz Motyka, dzięki usprawiedliwieniu wysiedleń rewanżem za Wołyń, uzyskano dla Akcji „Wisła” sporą akceptację społeczną, a konfliktem z okresu wojny komuniści uzasadniali interesy Polaków i dążenie do państwa monoetnicznego.

Reżim miał na celu skonsolidować poparcie społeczne, odwołując się do haseł narodowych i, wbrew wcześniejszym deklaracjom, odmienne grupy etniczne nie miały racji bytu w „wyzwolonej” i „demokratycznej” Polsce. Narodowe stanowisko egzekwowano wbrew wcześniejszym twierdzeniom. W tekście uchwały przyjętej na pierwszym posiedzeniu Krajowej Rady Narodowej z 15 sierpnia 1944 r., przedrukowanej w „Rzeczpospolitej” (Lublin, 19 VIII 1944, nr 17), KRN zapewniała, iż jak najostrzej potępia podsycanie antagonizmów narodowościowych czy wyznaniowych. W wyzwolonej Polsce nie ma miejsca na morderstwa,

grabieże i rasowe dyskryminacje, które po wypędzeniu zbrodniczego okupanta kontynuują jego agentury. W demokratycznej Polsce - wolność i równość, bezpieczeństwo, pełnia praw obywatelskich i zapewnienie gospodarczej egzystencji wszystkich bez różnicy obywateli!

Po wojnie komuniści próbowali uzyskać legitymizację swej władzy poprzez wyeliminowanie mniejszości narodowych, wysiedlając i wyniszczając grupy uznane za wrogie. W sytuacji Ukraińców w Polsce po II wojnie światowej czystka odbywała się na dwóch płaszczyznach - etnicznej i religijnej, bowiem Kościół greckokatolicki także był prześladowany przez władze. Obrządek greckokatolicki był uważany za wskaźnik narodowości. W rozkazie Grupy Operacyjnej „Wisła” z 21 kwietnia dowództwo nakazało przystąpić natychmiast do wykonania spisów inteligencji ukraińskiej oraz rozpracowania jej, szczególnie kleru greckokatolickiego, jako trzonu działalności ukraińskiego podziemia. Czystka etniczna wykonana w ramach Akcji „Wisła” także polegała na zniszczeniu tożsamości i kultury Ukraińców w Polsce.

Po okresie przesiedlenia ludności ukraińskiej do USRR nastąpił okres wysiedlenia jej na tereny Polski zachodniej i północnej, pozbawiając ją zarazem możliwości kultywowania swojej tradycji i odrębności etnicznej. Celem władzy było zniszczenie narodowości ukraińskiej poprzez całkowitą asymilację. Przesiedlenia były spowodowane między innymi tym, że rządy totalitarne wierzyły w inżynierię społeczną, w operacje na tkance ludzkiej, [było to] przekonanie, że owe amputacje i transplantacje tkanki społecznej były konieczne, usprawiedliwione i racjonalne.

Określając kryteria przynależność państw do Europy, Ryszard Kapuściński stwierdził, że państwa o demokratycznej formule i otwartej tolerancyjnej postawie są społeczeństwami należącymi do tej wspólnoty. Natomiast państwa, które będą się izolować, będą społeczeństwami dyktatury, czystek etnicznych, same wyłączą się z rodziny europejskiej. Przyjmując te kryteria, Polska przez wiele dekad nie była częścią Europy. Dzisiaj jest członkiem tej rodziny, dlatego musi się zmierzyć ze swoją przeszłością. Akcja „Wisła” pozostaje tragicznym rozdziałem w dziejach Polski. Niemniej, rozważania i dialog na jej temat pozwolą Polakom i Ukraińcom lepiej zrozumieć wspólną historię i, wbrew bolesnym doświadczeniom, budować stosunki oparte na przyjaźni i zaufaniu.

Maciej Olchawa
Uniwersytet Jagielloński

До 65-тої річниці закінчення депортації лемків-українців з рідних земель

У цьому році буде відзначатися 65-та річниця акції „Вісла” - насильної депортації лемків-українців з рідних земель. Одних в 1944-45 рр. вивезли і розкинули по різних областях України, а інших на західні (одзискані) землі, де колись проживали німці. У пам’яті залишилися страшні картини з тих часів, коли по наших українських селах „розгулялися” польські банди, мордували невинних і беззахисних людей. Люди зверталися до тодішніх „визволителів” - москалів, щоб вони захистили народ від польських банд, то відповідь була одна: „Уезжайте на Україну, там вам будет хорошая жизнь”.

Наше село Синява розташоване над річкою Вислік, яка бере свій початок з села Вислічок на Лемківщині (сьогодні на місці села - ліс). Синява розташована 20 км на захід від княжого міста Сянік і 5 км від м. Риманів. В цьому селі проходило моє дитинство. Хоч ці часи й були досить важкими, але у мене залишилися гарні спогади з тих часів, бо таких прекрасних річок і самої природи я не зустрічав ніде. А найщасливіші для мене були дні тоді, коли батько Юліан Тарнович приїздив на вакації зі Львова і мене з братом Мироном брав з собою на річку Вислік ловити рибу, де ми разом проводили цілі дні. Такої чистої джерельної води, яку несла наша річка, я не зустрічав ніде. Річка, мабуть, втягала в себе аромати тієї прекрасної природи, яка була на її шляху. Але коли прийшли „визволителі” в наші краї, тоді й сама природа ніби якось змінилася, начебто все завмерло, бо немало крові пролилося на цій землі. Тепер в Синяві на р. Вислік зведена висотою 40 м залізобетонна дамба і між деревами утворилося ціле море – водосходище, з якого подають воду в усі навколишні міста.

У нашому селі в 1883 р. народився письменник Лемківщини Гануляк Григорій. Першим його літературним твором була новела „Я ся не бою” лемківським діалектом, яку Іван Франко схвально оцінив. У 1908 р. Г. Гануляк переїхав до м. Львова і за допомогою І. Франка віддався журналістиці і письменництву, працював редактором видавництва „Русалка” у Львові. Гануляк написав понад 50 новел, оповідань, п’єс. У 1941 р. в Києві вийшла збірка його оповідань „За горами, за лісами”. Більшість його оповідань були присвячені реалістичному зображенню життя земляків-лемків у тодішній Польщі, а також лемків-емігрантів за океаном.

Першим моїм учителем у Синяві був Петро Бедзик - рідний брат українського письменника з Лемківщини, Дмитра Бедзика. Він у Синяві працював учителем біля 25 років та був близьким добрим другом мого батька Юліана Тарновича - Бескида. Батько довгий час жив і трудився на землі в Синяві, де знайшов свою подругу - сільську дівчину Анну, з якою одружився. У них народилося двоє синів: Мирон і Олександр, які не довго мали батьківську опіку, бо воєнна хуртовина розлучила їх і змусила Ю. Тарновича покинути рідну землю та доживати свої останні дні в далекій від рідного краю Канаді. Польська влада переслідувала Юліана Тарновича, який працював редактором газети „Наш Лемко” у Львові у 1934-1939 рр., мстилася за кожне число „Нашого Лемка” і часто конфіскувала увесь наклад.

Після війни настали трагічні події. Уночі 21 червня 1945 року в наше село Синяву вдерлася озброєна польська банда і по-звірячому почала розправлятися з невинними беззахисними людьми і палити хати. Цієї трагічної ночі бандити не оминули хати Петра Судомира, де ми тоді жили з мамою. Дружина господаря Марія була двоюрідною сестрою моєї мами.

Коли бандити вдерлися в дім П. Судомира, ми з братом, на щастя, не ночували вдома, а були в стрийка Андрія в с. Тарнавка. Мама ночувала на горищі і добре все чула, що відбувалося в хаті П. Судомира. Бандити наказали всім лягати на підлогу, а самі грабували все, що було в хаті. Після того бандити повели Петра Судомира і його брата Дмитра до сусідньої хати Антона Корвача і там над ними зробили криваву розправу - дві черги з автомата по них, а після цього запалили хату і не дали вже навіть мертвих витягнути з палаючої хати. Тітка Марія, почувши постріли в сусіда і палаючу хату, чудом вбігла туди і вже мертвого чоловіка ще змогла витягнути на подвір’я, а бандити почали стріляти по них, але вона впала на землю і заховалася за дерева. Коли бандити виходили з хати Петра, то мама почула, що бандит питався вуйка Петра за нас, де ми знаходимося: „Гдзе ест та родзіна?” Коли б ми були тоді вдома з братом, то нас обох також би, мабуть, не минула смерть, але Бог нас охоронив. Питання, за що треба було так по-звірячому розправлятися з невинними людьми, коли вони нікому з поляків нічого поганого не зробили? Вуйко Петро був порядним, добрим шевцем і робив і для поляків добрі чоботи.

Тієї ночі бандити вбили на подвір’ї Івана Лусіка - рідного брата моєї бабці Єви, коли той вийшов на своє подвір’я, бо побачив, що в сестри Антона Бека (Вабаля, як його звали в селі) горіла хата. У хаті Антона Бека бандити по-звірячому замордували сім чоловік: маму А. Бека, його 13-

річного сина Миколу, трьох сестер: Галину, Зофію і Євгенію, і двоє малих діточок сестри Галини. Я був свідком тої страшної картини, коли Антон Бек біля нашої церкви хоронив своїх рідних. Вони були розшматовані на куски від розриву гранат, їхні тіла були завинуті в простирала і так захоронені біля нашої церкви в Синяві. Тепер з церкви зробили собі костел. Сам Антон Бек чудом врятувався з жінкою і дочкою, бо вони ночували на горищі і зуміли вибігти з палаючої хати. Крім цих людей, бандитами були замордовані ще такі чоловіки: Євген Пандрак 19 років, Судомир Антон - Гор і його молодша сестра. Прізвищ ще інших вбитих людей я не запам'ятав.

Пізніше, коли ми вже проживали в Україні, до нас дійшли повідомлення про тих бандитів, які грабували і чинили криваві розправи над людьми, це був пробоц з м. Риманів, Матерняк з с. Посада Гірна і Ліпка з с. Поляна. Після таких кривавих подій наші селяни не знали, куди мають діватися, одні хотіли втікати на Словаччину, але туди не пускали через кордон, тоді люди були вимушені насильно покидати свої хати і їхати в Україну. Наше ціле село Синяву запакували в товарні вагони, людей разом з худобою і зі станції Вороблик повезли на Схід. Ніхто з людей ще тоді не знав, куди нас везуть. На станції Вороблик ми прожили в вагонах більше тижня, бо машиністи не хотіли везти поїзд, доки люди не зібрали трохи горілки-самогонки для них і це допомогло.

Ще в Вороблику польські бандити хотіли запалити вагони з людьми, тільки один вагон загорівся з худобою, але його вчасно загасили, а бандитів прогнали. Після двотижневої голодної подорожі наш транспорт прибув на станцію Потутори Тернопільської області. Будинок станції був спалений під час війни, і нас викинули з вагонів на чисте поле, де ми цілий тиждень прожили під палючим сонцем. Тодішня влада не цікавилася нами, чого ми сюди приїхали і хто ми такі? Місцеве населення з осторогою дивилося на нас, бо то якісь „дурні лемки” приїхали, а не українці.

Укінці на станцію прислали по нас фіри і наказали пакувати свої „манатки” на вози і повезли кудись. Над ранком ми добралися до села Малавода, в якому колись жили польські колоністи. Більшість хат у цьому селі були биті глиною, без вікон і дверей, під солом'яними стріхами. В одній із таких хат ми прожили біля тижня, але мама побачила, що ми там пропадемо, не було там ні школи, ні церкви, ні річки, ні дерев, одним словом, село забуте Богом і людьми. Брат Мирон пішов шукати кращої хати в м. Козова, де знайшов її і ми тоді переїхали жити до цієї хатини. До Козови з Маливоди переїхала майже половина нашого села, бо тут були кращі хати, була школа,

церква і магазин. Про ті „солодкі дні”, прожиті вже в Україні, не хочеться згадувати і тільки надія давала нам сили пережити голод і холод.

Свою розповідь про минулі часи хочу закінчити словами з книжки Юліяна Тарновича Бескида „На згарищах Закерзоння”, який писав: “Важко сьогодні дати повну картину моральних і матеріальних втрат, заподіяних польсько-московськими руками на просторі всього Закерзоння - не маючи зв'язку з рідним краєм і одне тільки безспірне: матеріальні втрати завжди можна направити, однак моральних - ніяка людська рука не поладнає. В тому саме що поляки і москалі вбивали безбронне українське населення на Закерзонні - найбільші моральні українські втрати й з того приводу вічна ганьба Польщі і Москві.”

Хоч ворог зруйнував наші вікові культурні надбання, та залишилися ми - живі свідки минулого і залишаться після нас наші нащадки. Ми знаємо і вони знатимуть, хто ми, ким і за що вигнані з рідних земель.

Олександр Тарнович
м. Ужгород

Шістдесят п'ять минає

*Мені дванадцять було,
Коли з рідною землею
Прощатись прийшлось.
На колінах*

*Ми її цілували,
Сльози текли,
Очі пекли,
Долі свої - не знали.*

*Вже шістдесят п'ять минає,
Як нас в колоні гнали,
Крісами плечі рівняли,
Щоб швидко йти.*

*Рідну землю покинути прийшлось,
Бібрку уже тилука закрила,
Дорога крута, як гадюка,
В незнане нас провадила.*

*Угерці - табір біля дороги,
Огороджений дротом колючим,
Стережений навколо військом,
Ждав - щоб нас пригорнути.*

*Тут дахом було небо,
Ліжком - віз, мокра земля,
Їжею - бурячана вода.
Такий був початок вигнання.*

Ростислав Людкевич

Сага про лемківсько-українські словники

Після Другої світової війни комуністичні режими України і Польщі (за вказівкою Сталіна) домовились знищити наш лемківський народ шляхом насильницької депортації з дідовських-прадідівських земель. Депортованих лемків розселяли по території України і Польщі так, щоб вони не мали можливості спілкуватись між собою, тобто з метою повної асиміляції наших людей.

Після депортації пройшло більше 65 років і ми бачимо, що запланована комуністичними режимами асиміляція триває, що веде до втрати ідентичності лемківського народу. Адже ж мова – це народ. Помирає мова – помирає народ. Проблему асиміляції лемків у повній мірі усвідомлював лемко-патріот Петро Семенович Пиртей (1919-1999). Народився він у селі Смерековець Краківського воєводства в Польщі. Вчився в Кроснянському педагогічному ліцеї. З 1941 по 1945 рік працював учителем у початкових школах у лемківських селах Фльоринка і Перунка у Польщі. У 1945 році був депортований в Україну, в с. Федорівка на Донеччині. У 1946 році разом із сім'єю переїжджає до Івано-Франківська. Тут учителює в селах області і одночасно проводить велику громадську роботу, особливо після виходу на пенсію (1973 рік).

Будучи фаховим вчителем-словесником Петро Пиртей відчув (зрозумів), що нашому народу загрожує асиміляція через поступове відмирання лемківської мови. Щоб якимось чином запобігти цьому, він впродовж багатьох років по зернині збирав величезний матеріал, щоб видати лемківсько-український словник. До виконання цієї роботи Петру Пиртею вдалося залучити досить багато людей з лемківських сіл у Польщі, а також студентів.

Отже, Петро Пиртей зібрав і опрацював кожне слово для того, щоб з допомогою Академії наук України видати лемківсько-український словник.

Що з цим матеріалом зробила АН України?

АН України, в особі упорядника з підготовки до друку цього матеріалу, кандидата філологічних наук Є.Д. Турчин, вирішила видати не лемківсько-український словник, який замовляв автор, а „Короткий словник лемківських говірок”. При цьому з матеріалів автора Петра Пиртея було вилучено більше шести тисяч слів, як стверджують люди, які брали участь у цій роботі.

Для уточнення наших слів необхідно привести короткі цитати з передмови до книжки Петра Пиртея „Короткий словник лемківських говірок”, яку написала упорядник Євгенія Турчин.

Отже Є. Турчин пише:

1. „Рукопис книги при подачі автором до відділу діалектології мав вигляд короткого загальномовного словника, фонетично й акцентуаційно оформленого з урахуванням типових для лемківських говірок рис”.

2. „При підготовці до друку „Короткого словника лемківських говірок” П. Пиртея упорядником внесено до нього такі зміни:

- з матеріалів автора вилучено:

а) слова, що зафіксовані у словниках української літературної мови як загальномовні;

б) загальномовні слова, оформлені з урахуванням характерних для лемківських говірок регулярних діалектних рис;

в) іншомовні запозичення, які не зазнали структурної адаптації в мові;

г) словниковий матеріал уже опублікованих лексикографічних та фольклорних джерел”.

Кінець цитати.

Отже зі слів упорядника Є. Турчин бачимо, що при підготовці до друку книжки „Короткий словник лемківських говірок” було вилучено з матеріалів автора П. Пиртея всі слова, пов'язані з українською мовою і українською культурою, а також запозичені слова. Фактично в „Короткий словник лемківських говірок” включено тільки те, що відрізняє лемківську мову від української. Але ми з Вами прекрасно знаємо, що в лемківській мові є дуже багато українських слів, і не тільки слів, а навіть цілих висловлювань, зворотів, приказок тощо. Адже ж основою лемківської мови фактично є давня українська мова. Таким чином, титанічний труд П. Пиртея, який впродовж багатьох років збирав ці матеріали по зернині, щоб якимось чином допомогти своїй мові, культурі, своєму народу, науковці АН України перетворили в словник, яким не можна користуватися. Фактично вони звели всі труди нанівець. Ми довгий час не могли зрозуміти, які мотиви були в працівників АН України, щоб так безпardonно принизити лемківську мову, показати її неспроможною і навіть безглуздою. Також ми не розуміли, куди поділися ті тисячі слів, вилучених із матеріалів автора. І ось у 2011 році таки виходить у світ лемківсько-український словник, автором якого є той же упорядник матеріалів П. Пиртея кандидат філологічних наук Євгенія Турчин.

Книжка „Короткий словник лемківських говірок” була видана у 2004 році, тобто через п'ять років після того, як П. Пиртей відійшов у

вічність. Очевидно, що на такий варіант словника автор би не погодився.

Дружина автора, пані Ольга, нам розповіла, що після того, як матеріали були прийняті в АН України, її чоловік їздив до Києва, щоб прискорити випуск лемківсько-українського словника, але кожний раз повертався дуже засмучений. Він говорив, що в АН України хочуть виключити дуже багато слів із його матеріалів, але він на це ніколи не погодиться. Так його тероризували більше п'яти років, але П. Пиртей не дав згоди. А коли автор відійшов у вічність, АН України зробила свою злочинну справу.

У дочки автора пані Лілії збереглися рукописи батькових матеріалів у повному обсязі. Вона порівняла батькові рукописи з лемківсько-українським словником, виданим у 2011 році, автором якого є упорядник матеріалів П. Пиртея кандидат філологічних наук Євгенія Турчин. Лілія Пиртей стверджує, що до цього лемківсько-українського словника включені ті тисячі слів, які були виключені з матеріалів автора П. Пиртея.

Нам ще хотілося звернути увагу на правопис деяких слів, які визначають особливості лемківської мови, самобутність її. Тверду староцерковну букву „ѣ” слід писати тільки в тих словах, де в цьому є необхідність. У книжці „Короткий словник лемківських говірок” староцерковна буква „ѣ” написана в дуже багатьох словах, де не потрібно її писати. Для прикладу візьмемо тільки три перші букви:

А	Б	В
абыкади	бандажыста	выбавити
австралійчык	бандуры	выбагливий
австрійський	басы	выбештати
австрияцький	баюсы	выбити
альбаньчык	быдля	выбілений
ангельський	быстриця	выворожыти
англіки	брынзя	выгваряти
аритметыка	брытванка	выгляд
	быятика	выгадати

Наші лемківські поети й письменники в цих словах не вживають тверду староцерковну букву „ѣ”.

Лемківському народу потрібен словник, в якому можна знайти всі слова, які вживаються на Лемківщині: лемківські, українські, польські, словацькі, чеські, мадярські, російські, церковнослов'янські, німецькі, австрійські і інші. Це історія лемківського народу – історія формування і розвитку лемківської мови, і ніхто не має права щось звідти висмикувати, щоб зробити

мову недолугою, навіть вчені АН України.

Щоб збагнути, чому лемківсько-українські словники підготовлені і видані АН України є ще не дуже придатні для ефективного їх використання, доведеться автору цих рядків поділитись з Вами своїми спостереженнями, отриманими при порівнянні виданих АН України у 2004 і 2011 роках лемківсько-українських словників з рукописами. Коротко про те, як проходить збір і опрацювання лемківських слів. Справа в тому, що лемки на своїй Лемківщині живуть, в основному, в сільській місцевості і досить багато лемків мають тільки початкову освіту. Тому часто записують лемківські слова при зборі з помилками. Ці слова з помилками попадають в АН України і без всяких виправлень включаються до лемківсько-українських словників. А вчені АН України роблять всякі наукові обґрунтування, адже вони спеціалісти-мовники. Отже, ми отримуємо продукт гарно упакований, а в середині – брак.

Тут варто коротко згадати, як розвивалася українська мова. Слід відразу сказати, що розвиток української мови базувався не на словах сільських мешканців, а на досягненнях в цьому відношенні відомих українських поетів і письменників.

Варто коротко зупинитися на тому, як народжувався Шевченків „Кобзар”. У 1848 році в Петербурзі вперше було надруковано на кошти Петра Мартоса українські вірші Шевченка невеличкою книжечкою з назвою „Кобзар”. До цього „Кобзаря” ввійшли: „Думи мої”, „Перебендя”, „Катерина”, „Тополя”, „Нащо мені чорні брови”, „До Основ'яненка”, „Іван Підкова” і „Тарасова ніч”. Вся Україна щиро вітала Шевченкового „Кобзаря”. Це була перша „зоря” українського оновленого слова, що в сьйві її народився перший великий український поет; поет народно-національний. Шевченків „Кобзар” поклав вже не зав'язь, як Котляревський „Енеїдою”, а міцний початок того, що називається національною літературою. Хоча до Шевченка І. Котляревський багато зробив для розвитку української мови, а після Шевченка – Іван Франко й інші великі українські письменники, але можна сказати, що завдяки генію Т. Шевченка українська мова була упорядкована і систематизована.

А коли читаєш лемківсько-українські словники, видані АН України в 2004 і 2011 роках, то складається враження, що людина, яка упорядковувала ці матеріали, ніколи не читала твори наших лемківських поетів і письменників, тому в неї немає належного знання і розуміння лемківської мови.

Іван Дикий

Враження греко-католика

після ознайомлення з інтерв'ю Львівського
римо-католицького митрополита

Минуло декілька років після відходу від уряду «митрополита Львівського римо-католицького обряду», авторитетного і шанованого владики Мар'яна Яворського. Після нього митрополиче служіння перейняв Мечислав Мокшинський - у минулому близький співпрацівник блаженної пам'яті папи Івана Павла II. Українська громада Львова і всієї Західної України з зацікавленням і надією сприйняла це призначення. Величезна повага, з якою українці ставилися до папи, очевидно поширювалась і на все його оточення.

(Ці рядки написані як реакція на інтерв'ю владики Мечислава Мокшинського, яке він дав польському телебаченню в дружній для України державі, заявивши, серед іншого, що греко-католики «просто вкрали (po prostu zgrabili)» костьоли у Львові (див. новини «Polonia 24» від 27.09.2011, 22:05 на каналі «TVP Polonia») та повідомивши, що він запросив святійшого Отця Бенедикта XVI в Україну).

Владика Мечислав приходив в Україну як посланець папи, а сам належав до польського народу, спорідненого з нами вірою, історією і незліченними міжлюдськими зв'язками. Як кажуть у нашому народі: «Гість у дім - Бог у дім». І ще в нас кажуть: «Почувайтесь, як удома, але не забувайте, що Ви гість». Зрештою, ці приказки не є виключно українським винаходом. Кожна культурна людина вміє виявляти гостинність, а також делікатно користуватись нею. Тому мене, українця греко-католика, здивувала нещодавня заява митрополита Мечислава про те, що він уже вдруге запросив папу Бенедикта XVI в Україну до Львова, щоб відсвяткувати 600-річчя перенесення до Львова осідку римо-католицьких митрополитів.

Можна зрозуміти, що митрополит керувався пієтетом до своєї історії. Можна навіть зрозуміти, що для багатьох поляків Львів є містом-символом, в якому століттями плекалася польська культура. Дискусія про це недоцільна: митрополит має право думати, як хоче. Кожний народ має своє бачення історії, своїх національних героїв.

Звичайно, наше минуле найкраще залишити Богові і професійним історикам. Сучасність, нинішній день - зовсім інакші. Нині і українці, і поляки живуть у своїх суверенних державах і, як справжні європейці, поважають міждержавні кордони. Хоча з кожного боку кордону знайдуться любителі побалакати про український Перемишль

чи польський Львів. На щастя, це балаканина маргіналів.

На тлі сучасних добросусідських відносин прикрим дисонансом виглядає поведінка владики, котрий був гостинно прийнятий на українській землі, проте не зумів оцінити гостинності господарів. Уявімо собі реакцію наших сусідів-поляків, якби українського громадянина призначили Перемисько-Варшавським греко-католицьким митрополитом, а той, прибувши до Польщі, запросив папу, наприклад, до Перемишля відзначити 600-річчя зруйнування польським королем Володиславом Ягайлом української катедри в Перемишлі. Ця подія сталася того ж 1412 року, що й перенесення до Львова осідку римо-католицьких митрополитів.

Владика Мечислав не обмежився скандальними заявами. Гість України почав зневажати ще й українців греко-католиків на їхній землі. У своєму інтерв'ю він звинувачує їх у загарбанні колишніх римо-католицьких костелів, а також вимагає їх повернення. На публічні оскарження годилося б відповісти, що я й роблю:

а) греко-католики не відняли в римо-католиків жодного діючого костела. Місцева влада передала греко-католикам споруди, які десятиліттями не використовувалися або ж були перетворені на склади, кінотеатри, дискотеки, а тому напівзруйновані або осквернені;

б) держава не реабілітувала УГКЦ і тому не повернула храмів. Це означає, що багато храмів УГКЦ, відібраних більшовиками і після 1946 року переданих Православній Церкві, і понині вживаються цією Церквою. В 90-ті роки ХХ ст. органи влади передали греко-католикам занедбані приміщення колишніх храмів як компенсацію за храми не повернуті;

в) римо-католики, число яких в Україні з відомих причин після II світової війни різко впало, в 90-ті роки через нечисленність не претендували на повернення колишніх храмів.

Очевидно, що за минуле двадцятиріччя чисельність римо-католиків не зросла, а продовжує скорочуватись унаслідок еміграції та асиміляції;

г) за двадцять років греко-католики привели занедбані споруди до належного стану коштом власної праці і фінансових пожертв. Відновлені храми стали осередками парафій, згуртувавши сотні тисяч вірних. Щонеділі і щосвята вони масово беруть участь у Божественній Літургії. Колись цих людей звинуватила комуністична влада, тепер їх звинувачує владики Мечислав;

д) владики не може не знати, що в його рідній Польщі також живуть греко-католики, які після Львівського псевдособору 1946 року зазнали

такої ж кривди, як і греко-католики в Україні: їхні храми були або зачинені, або ж передані римо-католикам і православним. Після падіння комунізму в Польщі через нечисельність греко-католики не претендували на всі свої храми. І сьогодні вони не звинувачують римо-католиків у «загарбанні» їхніх храмів. Можна тільки радіти, що і після трагічних подій ХХ століття храми не пропали, але продовжують по обидва боки кордону служити для духовного добра і поляків, і українців, і римо-католиків, і греко-католиків.

Владика Мечислав цієї радості не поділяє. Натомість вимагає речей, у здійсненні яких, як мисляча людина, напевно й сам не вірить. Бо ж хто ризикне вигнати з храмів тисячі людей? І чи ці люди погодяться, щоб їх виставити на двір?

Є різні версії, чому владика Мечислав так себе поводить. Я не хочу ними займатись. Єдине певне: такі дії авторитету Римо-Католицькій Церкві не додають, а тим більше прихильників. Шкода, що владика нічого не навчився в блаженного папи Івана Павла - ні широти його поглядів, ні поваги до сусідів, ані реалістичної оцінки подій. Служіння владики в Україні стало одним великим розчаруванням.

о. д-р Мирон Бендик, ректор

Богдан-Ігор Антонич

Шевченко

*Не тиший монумент із мармуру Ти залишив по собі,
коли туди відходив, звідкілля немає вороття.
За бронзу й мідь тривкіше слово - і як завжди сонце сходить
і не цвітуть свічок лілеї молитвами забуття.
Не тихне сторож вишині - соловейко в місяця пожарах,
дівчата не вмовкають, і зозулиним весіннім чарам
все піддане. Земля і на землі закон зростання й крові.
Змінливість віяна і трива незмінність прав і справ.
Країна, що над нею місяць грає, як і грав,
волошково, пшенично, черешнево, вільхово, вербово.*

*Не тихне клик чайний над лиманами, що в них заснули
вітри завмерлих бур, немов стяги потоплених човнів,
де сплять сповиті у китайку дні минулі
і море морищить хвилі, наче людські чола наглий гнів.*

*Це Ти сто літ показував мету і шлях стовпом вогнистим,
ми вирости у спадщині Твоїй, як в саяві сонця листя,
у куряві воєн, у мряці буднів час Тебе не зрушив.
Твоє наймення мов молитву кладемо на стяг,
бо знаємо, що мов тавро понесемо в життя
печать Твоїх палючих слів, що припекла до дна нам душі.*

«Життя і знання», ч. 3. 1936 р.

Кілька питань самому собі з приводу русинства

Що спричинює русинську самоідентифікацію?

Русин – це генетичний опозиціонер. Свого часу Духновичеві слова “Я русин был, есмь і буду” стали прапором протесту проти мадяризації, пізніше А. Бродій і С. Фенцик піднялися як борці проти чехізації, у добу русифікації русинського руху у краї не існувало, хіба що П. Кампов підняв свій голос. Коли Союз захитався, рух відродився – тепер вже як альтернатива українству. Те, що русинський рух постійно використовувався різними зовнішніми силами, на сьогодні добре відомо і задокументовано. Така карма будь-якої опозиції. Колись В. Шульгін сказав так: “Білий рух започатковувався майже святими людьми, а завершувався майже бандитами”. На жаль, така закономірність характерна не тільки для білогвардійців.

Хто називає себе русинами на Закарпатті?

Русин – це давня назва усіх українців. Але на Закарпатті русинами називають себе ті, хто не вважає себе українцем, не хоче ним бути. Оскільки тяжко уявити у переписних листах графу “не-українець” чи “анти-українець”, то доводиться вигадувати якийсь синонім до цього.

У Росії пішли трохи іншим шляхом. На останньому переписі там були люди, які називали себе гоблінами, ельфами, троями й іншими персонажами Дж. Р. Толкієна. Правда, через це ніхто не став запроваджувати до реєстру національностей Російської Федерації нові граfi. Нещодавно В. Путін назвав певну частину виборців бандерлогами (це вже від Р.Кіплінга), не виключено, що на наступному переписі хтось отак визначить свою національність. Не кажу, що етнізм “русин” саме з цієї серії. Слово давнє і шановане. Шкода, що українці свого часу відмовилися від нього. Тому зараз “русин” визначає не так національність, як політичну позицію, неформальну партійність. Частковим виходом із ситуації може бути запровадження у переписній документації такої граfi, як “без національності”, “не ідентифікує себе” чи щось подібне. Можливо, для когось це виявиться ще прийнятнішим.

Що є позитивного у русинстві?

Це прояв локал-патріотизму, болю за рідний край, його традиції, природу тощо. Я про тих, хто щиро вірить у те,

що говорить. Є звичайно, і “професійні русини” (як і “професійні українці”), котрі переслідують свої індивідуальні цілі. Але тут мова не про них. Є у нас гарні поети, що пишуть рідною бесідою, є інші митці, що віддають належне цій ідеї. Всяке світле почуття, якщо воно щире, викликає повагу.

Що є ризикованого у русинстві?

Перспектива замкнутися у самому собі, втратити перспективу. У попередні роки закарпатці почали активно грати на всьому українському полі, посіли солідні місця у Києві, інших українських центрах. Я бачу перспективу для наших краян саме у цьому – невпинно і наполегливо підносити престиж нашого краю в масштабах цілої держави, а не ігнорувати її, і тим більше не відгороджуватися. Лишатися газдами у власній хижі, але використовувати і ті можливості, що відкриваються нині в Україні загалом. Які люди нині є активістами русинського руху на Закарпатті? Це кілька десятків чоловік – переважно пенсійного віку і кілька помітніших фігур передпенсійного віку (близько 50 років). Кожний сам по собі є цікавим як людина, з багатьма знайомий особисто. Поокремо з кожним без винятку можна нормально говорити. Але коли збираються до купи, починає діяти певний колективний ефект. Громада розпалюється, накручується, навіює собі максимум негативних емоцій. Додає гостроти і те, що різні активісти недолюблюють одне одного, починаються суперечки, хто з них “правильніший” тощо. Ці речі характерні для усіх замкнутих структур, і русини не виняток. У рухові дуже сильний суб’єктивний момент, людський фактор. Кожний активіст має свої підстави для участі у русі – часто далекі від

тих патріотичних і націоналістичних почуттів, які декларуються на словах.

Чи є перспективи у русинського руху?

Є. Якщо уникати конфліктів із незрівнянно сильнішою від тебе владою, така перспектива є. Окремі русинські організації стали саме на цей шлях. Українство зацікавлене у тому, щоб Закарпаття максимально розкрило свій етнокультурний, ментальний потенціал. Культурницький потенціал русинства далеко не вичерпаний. Але агресивність ніколи не віталася на Закарпатті. Вона чужа нашій ментальності. Тому агресивність гробить русинський рух. Намагаючись вирішити якісь політичні питання, для яких немає достатньо сил, активісти демонструють свою слабкість. Виробляється комплекс жертви. Вони навіщо постійно привертають до себе увагу через скандали, замість того, щоб пробувати працювати «на позитиви». У результаті це негативно впливає на імідж. Це перестрибування через етапи, намагання подолати прірву у два стрибки. П.Р. Магочі вважає, що теоретично русини за сприятливих обставин могли б розвинути у повнокровну державну націю. Теоретично, так. Тільки от цих сприятливих умов абсолютно не видно. Зараз глобальні тенденції працюють зовсім на інше – на витворення уніфікованої англомовної маси, яка жує гамбургери і запиває їх колою. Щороку на планеті зникають якісь мови і національності. Тож ідеться тільки про те, щоб відколоти від українців невелику частку, аби усі швидше зникли у плавильному котлі. Тому це парадоксально, але перспектива русинства – усередині українства.

Сергій Федака

На 2012 рік припадають 65 роковини „Акції Вісла”

Календар вибраних подій, організованих в 2012 р.

I. Об’єднанням лемків в Польщі:

XXII Лемківський кермеш в Вільхівці - 19-20 травня,

Ювілейна XXX Лемківська ватра в Ждини - 20-22 липня,

Центр культури ім. Б.-І. Антонича в Горлицях - запрошат цілий рік.

II. Всеукраїнським товариством „Лемківщина”:

Всеукраїнський фестиваль лемківської культури в Монастириську „Дзвони Лемківщини” 4-5 серпня
Регіональні фестивалі: Полтава - 1 травня, Чортків - 27 травня, Рожнятів - 3-4 червня, Збараж - липень, Самбір - вересень, Борислав - вересень, Городок - жовтень, Луганськ - вересень-жовтень.

III. Стоваришиням любителів лемківської культури в Стшельцях країнських:

13-15 липня - XXII Ватра в Лугах.

Почитайте мі, Мамо ...

Господ і ораче (в скорочиню)

Господ мандрував през поля на яри. Мило було Му переходити медже скибами на ролях, витягнених до сонця, і благословити людську працю. В тамтих часах не мали іщи плугів, орали сохом: а в кого не било худоби, то орав сам, аж піт заливав очи. Іде Господ, спозерат, як люде зорали свої поля. Як увидит рівни, м'яжки скиби, то затримуєся, а серце Господа радіє.

Сталося так, же старий газда барз планні зорав поле. Не мав юж сили робити. Скиби сут криви, і ту, і там як поламани. А груди! Так зоране, же аж встид смотріти.

-Чоловіче добрий, негарні твоя соха виорала, - повідат Господ до хлопа, - што ж ти ся вродит на тій землі, сирото?

Хлоп не познав Господа, думав, же дакий дідо іде на кермеш до другого села. Сам добрі видів, же марна його праця, отер зо встидом чело і рече:

-Як лем Господ буде хотів, то хоц не сохом - а навіт кийком погреблю в землі і она вродит! Видит Бог, же не мам юж сили робити.

Така одповід сподабалася Господови.

Іде Господ дале меджами, пташки співають, весело... Видит під самим лісом ниву, так крас виорану! Аж мило смотріти: м'ягка, чорна, скиби єдна при другій, як встужки гадвабни. Усміхнувся

Господ в білу бороду, пристанув на меджи напроти ниви, радіє з доброй роботи, повідат до молодого орача:

-Добрі зорала твоя соха, газдо!

Орач двигнув високо голову, змружив очи з задоволіня і бесідує помали і згори до Господа, а навіт на нього не позерат:

-Вчера досвіта зачав-єм на тій ниві робити, груду за грудом розбивав-єм, старав-єм ся, то де ж би не була гарді зорана! Моя нива і без Бога вродит!

Нич не одповів на тото Господ, задумався, нахмурих густі сиви обирви, а потім рече:

-Далеко би мі било вечером ліс наоколо обходити, перейду полегки през твоє поле.

-Та ходте лем! – одповідат орач.

І пішов Господ през тоти скиби м'яжки, як пір'я, і довго било видно Його високу постать в промінях вечернього сонця. Лем остали на поли сліди ніг Господних.

Засіяли ораче свої ниви. Зишло зерно. На тій ниві, котру газда не здолав добрі зорати, так густо зишло, на очах зерно росне. Каждый, хто іде дорогом, смотрит і очам своїм не вірит. А газда вийде, позрится на своє зерно, зложит руки, піднесе очи з слезами в небо, дякує, же благословив Бог його марну працю.

Але... яка то пустиня під лісом? На чудово зораній ниві не зишло зерно, якби вітер вишток забрав та занюс далеко. Лем там, де станула нога Господня, де слід остав, зеленятся маленьки купочки жита, густі та веселі... Не вродила нива без Бога!

Микола Яцків

опрацювала В. Гойсак

А што чувати на Антоничівці...

На Антоничівці розпочався новий рік проєктів, подій, в яких, маме надію, будете брати участ.

Розпочали-зме тот рік колядово.

Іде зіезда чудна

В різдвянім часі, 21 січня 2012 р., било нас дуже і било голосно. Вечер коляд та обрядів в виконані жіночої співацкой групи “Стебничанка” зо Стебника, наших сусідів руснаків з-за меджи,

Колядування ансамблю „Ручай”

та святочна програма групи “Ручай”, яку провадит Мирослав Богонь, притягнула охочих до спільного святкування. Іщи барже тішит факт, же пришли гости та приїхали колядники з далека. Антоничівка гостила Юрка Старинского з Лігниць та Богдана Гоча з Зиндрановой. Як видно, можна прити навет хоч ся має інший погляд на наши спільни справи. Останме каждый при своїм, а заходме ся за то, а друге - то доказ, же ОЛ поважат інших. Є таке гарне польське повіджия: *różnijmy się pięknie*.

Можна тіж било скоштувати святочну мачанку,

„Стебничанка” з різдвяним театром

Роксана Тилявська і Оля Шевчик - артистки „Ручаю”

яку привезли зо собом стебничане, котри юж другий раз зашли до нас з колядом.

В святочнім часі нашлося місце тіж на другу тематичну подію.

Кой ясная зоря з моря виходила... Світ коляд, яких юж не знаме...

Чим сут величальни колядки, апокрифічни (вечіркови), одкаль ся взяли? Одповіді на тоті і інши звідання та магічний світ коляд 12 лютого 2012 р. розкрила нам др Вікторія Гойсак.

Спітканя, властиво, било презентаційом монографії „Мовна картина світу, відображена в народних колядках з Лемківщини”. То наукова докторска праця, над яком Вікторія Гойсак працювала вісем років. Солідна збірка фольклорного матеріалу дає нам можливість одчути і поглядити на різдвяну народну творчість з нової перспективи. Штоправда, книжка написана є науковом мовом, як і належит таким опрацюванням, але, што важне, одкриват для читача малознаний символічний світ лемківских колядок, які заховалися в пам’яті лем найстаршого покоління. Спітканя з авторком попровадив Петро Вірхнянский. Мали зме змогу почути тіж автентични звукови записи апокрифічних колядок, зібраних през Вікторію, а давни лемківски колядки, юж в виконані “на живо”, заспівали діти з “Лемківского перстеника” з Гладішова, де рідної мови вчит Вікторія Гойсак.

Якоси жаль, же тоті пісні ся забиват, наше знання коляд спроваджатся найчастіше до перших двох стрічок, а дале юж тяжко. Жаль, бо прецін тоті, здавало би ся прости колядки, в свойскій спосіб пояснюють нам велике диво, яке сталося два тисячи років тому, і не лем того.

Ідеме дале в часі та просторі, а так по правді - то ся вертаме в минуле.

Світ, якого юж не є - Солецтво Крива в старій фотографії.

Як виглядала Крива, Ясунка, Радоцина, Незнайова до 1945 року? Величезну збірку документальної фотографії з архіву Товаришиня розвитку солецтва Крива удоступнила нам Анна Добровольська, яка є тіж головою той організації. Мали зме змогу обзерати архіва лем в частині, на жаль, стіни в Антоничівці не помістили вшиткого.

Виставка - Крива, Незнайова ...

Попри того, спітканя мало іщи еден вимір, властиві било причинком та нагодом до бесіди о охороні та реставрації камінних придорожних хрестів не лем на території солецтва Крива, а загалом. На виставку фотографій та мультимедіальну презентацію діяльности Товаришиня з Кракова приїхав Генрик Павловский, який працював над відреставруваньом 5 хрестів з території сел Незнайова і Крива в рамках реалізованого проєкту той організації. Пан Генрик, який є по фаху

Ведучий П. Вірхнянский і др В. Гойсак

Презентація матеріальної спадщини Кривої

Крива можете прочитати на інтернетовій сторінці www.krzywa.of.pl

Фільмовий запис зо спітканя доступний на інтернетовій сторінці www.rtv.g.pl

**Сердечні запрашае
на наступни спітканя!
Двері Антоничівки
сут все для вас широко отворени.**

Наталія Гладик

Концерт „Лемківского перстеника”

консерватором та реставратором, повідає тіж, што можемо зробити сами для рятуня хрестів. Як ся вказало, найчастіший “гріх”, який робиме - то малювання камінного хреста акриловом фарбом, або, не дай Боже, олійном. Бо камін, так як людина, має свою животність і оддыхат. Замалювання го фарбом причинятся до його корозії. Камін пісковий, бо з нього в селі Бортне робили колиси хрести, зачинат киршитися. А вичистити хрест з той фарби - то тіж пізніше штука. Пам’ятайме про того, або найкраще - звідаймеся фахівця, бо можна хотіти добрі, а вийде хоч як, зо шкодом.

Будеме іщи вертати до справи камінних хрестів на наступних спітканях. Вшитко про Товаришиня розвитку солецтва

Зо шпаргета баби Ружи

Пропонуємо Вам черговий перепис на ... Свята, гостини і родинні спітканя.
Як смакують домашні раритаси? - в Ваших руках справа!

⚙ Паштет з кроля ⚙

1 кріль
300 г бочку + плястри бочку
200 г печінки (wątroba)
1 цибуля
2 яйця
сіль
попер
галка мушкатолова

Кроля покроїти, зварити з бочком аж буде м'ягке, в осібних горцях зварити печінку і цибулю.
Вихолодити, змолоти вшитко трираз. Вбити яйця, доправити до смаку і добрі вимішати.
На спід узкой бляшки виложити плястри бочку, дати паштет.
Печи півтори години на 180°.
По вистуджиню виняти з бляшки.

Смачногооо!

З традиційной аптечки

В гнесніх часах часто спотикаєся з хворотами серцево-судинной системи (układ sercowo-naczyniowy), наприклад надтисніня, високий холестерол, слабе кружиня кирви, жиляки.
Можеме сой помочи сігаючи до натуральной медицини.
Барз важливом є здорова дієта, а зіля, стосуване систематичні, може помочи в лікуваню.

На високий холестерол стосуєся:

напар з зіля карчоха (лат. *cupara*), чеснок, льняний олій.

На високе тисніня:

зіля омели (пол. *jemiola*), квіт і овочи глогу, овочи аронії.

На кружиня кирви:

квіт глогу – вспомагат працю і укрвліня серця,
(лат.) *ginkgo biloba* (пол. *milorzb japoński*) - добре укрвліня мозку, пам'ят, концентрація, відповідне функціонування органів слуху і рівноваги,
овоч каштановця – вспомагат кружиня в жилах, запобігат жильним застоєм (закреп), опухлизнї.
Можу запропонувати готовий препарат кружиньовий: VENOFORTON-MIKSTURA.

Вартат встпомнути тіж о цукровим діабеті (cukrzyca), котра поведує ріжни комплікації, передвшитким в функціонуваню серцево-судинной системи.

Зіля, котре регулює цукор:

стручки (пол. *paowoscia*) фізолі, листя яфир, листя коприви, цинамон, вуси (пол. *znationa*) кукурідзи.

Наши предки не хворіли так часто на тоти хвороти, котри називаєме тепер цивілізацийніма, певні тіж длятого, же пісно їли, частіше постили, а тото скланят нас до думаня.

Жичу доброго здоровля!

Анна Шкурат

Гості з України в Зеленій Горі

У час Різдвяних Свят парафіяни зеленогірської греко-католицької церкви мали нагоду послухати і насолоджуватися нашими рідними колядами, з якими несподівано відвідав українську греко-католицьку церкву під покровом Пресвятої Богородиці камерний хор з Івано-Франківська, з України. 14 січня, зараз опісля закінчення Святої Літургії, хористи з України дали концерт наших народних пісень і колядок. Коли закінчили свій чудовий спів, парафіяни обдарували їх довгими оплесками. Наш парох, отець митрат Юліян Гойняк, подякував усьому колективові за присутність на Службі Божій і за прекрасний спів. Закликав всіх гостей з України, щоб відтепер, коли вже знають нашу адресу, в будь-який час відвідували нас і несли нам, українцям, які живуть в чужині, наше рідне слово і пісню.

Тут треба нагадати, що міста Івано-Франківськ і Нова Сіль - це міста-побратими. Гості з України приїхали на запрошення старости Нової Соли, тому, що в цьому місті немає нашої святині. Староста привіз своїх гостей на Святу Літургію до Зеленої Гори, щоб ті змогли відсвяткувати потрійне свято – Новий рік за Юліанським календарем, Св. Василя Великого і Свято Обрізання Господнього. Делегацію з Івано-Франківська очолював мер цього міста. Всі гості з України також у неділю молилися в нашій Церкві.

Ще одна подія в Зеленій Горі

У неділю 15 січня, вже уп'яте, за справою отця Андрія Дудри, пароха православної церкви під покровом святого Миколая у Зеленій Горі був проведений у залі Зеленогірського університету концерт хорового співу наших коляд. Присутніх у залі чарували своїм співом три хори: чоловічий хор Православного Братства з міста Горлиць, що на Лемківщині, мішаний хор „Калина”, що діє при зеленогірській управі Об'єднання українців і Об'єднання лемків, а також хор Православної молоді з Підляшшя. Шкода, що своїми колядами не втішав у той вечір зеленогірську публіку камерний хор з Івано-Франківська, який у той час був так близьенько і міг своїм співом збагатити свято українського колядування в Зеленій Горі. Всі ті три хори співали наші народні і сучасні коляди, колядки і щедрівки рідною

мовою. Всі співані коляди були наші! Вони бо і православні, і греко-католицькі, так лемківські як і підляські. Чарували вони не тільки всіх нас, українців, але також поляків та представників інших національних і етнічних меншин, які проживають на Зеленогірщині. Тут треба сказати, що серед запрошених гостей були присутні

Православний хор з Підляшшя

православний і римо-католицький Владики. Були православні священики з цілого Зеленогірського Деканату, були священики римо-католицькі і інших християнських віросповідань. На жаль, не було пароха греко-католицької церкви в Зеленій Горі – отця митрата Юліяна Гойняка, парафіяни якої є членами хору „Калина”. Серед гостей були представники влади міста Зелена Гора Любуського Воеводства та голови або представники підприємств, що діють на цій

Хор «Калина» з Зеленої Гори

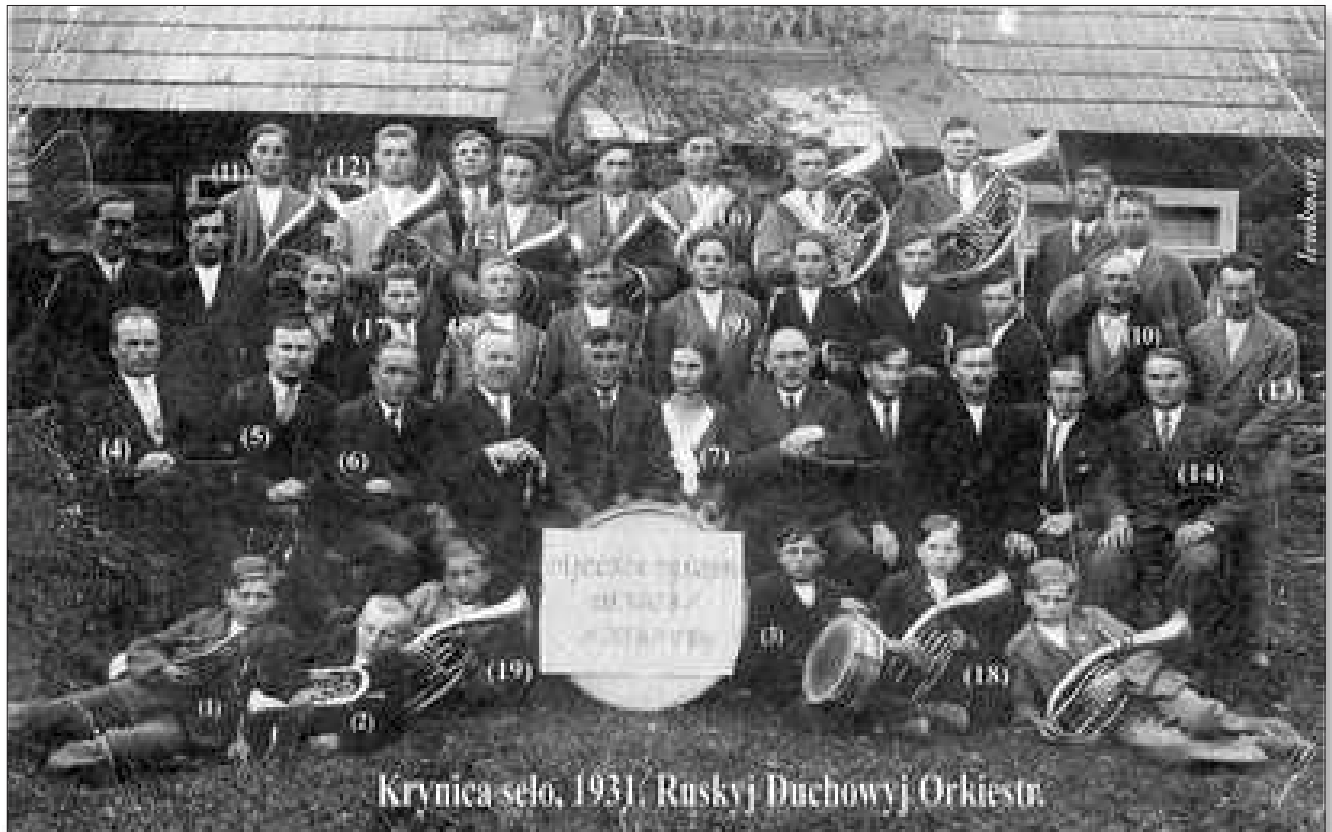
території. Були голови організацій національних меншин, а серед них пані Стефанія Яворницька – Голова Зеленогірського Об'єднання українців у Польщі. Всі присутні вітали співи хорових артистів щирими оплесками. До всіх з добрим словом вийшов на закінчення хорового свята парох православної церкви в Зеленій Горі отець Андрій Дудра

Василь Шляхтич

Презераме стари фотографії і документи

Криниця 1930, лемківський духовий оркестр. (1) Епіфан Дровняк (Nikifor Krupicki), (2) Андрій Громосяк, (3) Петро Бискуп, (4) Михал Бискуп, (5) Олександр Греняк, (6) Тео́зій Ткачик, (7) Іван Бискуп, (8) Павел Вислоцкий, інші незнані.

Krynytsia selo, 1931. Ruskyj Duchowyyj Orkiestr.

Руский духовий оркестр в Криниці, 1931. (1) Михал Криницький, (2) Алексій Громосяк, (3) Петро Криницький, (4) Томко Завицький, (5) Павел Греняк, (6) Методий Трохановський, (7) Констанція Трохановська, (8) Панько Турок, (9) Асафат Горощак, (10) нез., (11) Андрій Громосяк, (12) Софрон Ватащак, (13) Епіфан Дровняк/Nikifor Krupicki, (14) Антон Кусик, (15) Антон Греняк, (16) Микита Громосяк, (17) Петро Бискуп, (18) Михал Граб, (19) Стефан Тимура.

To remove this notice, visit:
www.fantisoftware.com/no

Джерело: ІПН Краків

Лемківська народна музика на американських рекордах 1928-1930, с. 112.

Церква св. Димитрія в Ставиши

Дерев'яна греко-католицька церква св. влмч. Димитрія в селі Ставиша Горлицького повіту збудована в роках 1813 - 1818 р. є типова лемківська; в ній вшитко задумано і виконано виразно: три окреми, але добрі з'єднані в одне ціле зруби, увінчани трьома в міру великими барочними вежами, висота котрих має енергійно виражений мовом пластичних форм спад.

Церква згоріла в листопаді 1966 р. Правдоподібно цілково в часі ремонту залишено оген („Beskid Niski”- 237 стор. - Tomasz Darmochwał, Białystok 1999). На місці, де стояла церква в 1983 р. поставлено бетонний костел, остою малої римо-католицької спільноти (кільканадцет родин), утвореної по вигнанню лемків в 1947 р. Знищено велику скарбницю нашої культури, християнської віри. Од віків служила навчанню правд віри. В ній благословено вірних, хрещено діти, які пізніше приступали до першого причастя, вінчано молодих, хоронено померлих, урочисто святкувано храмовий празник св. Димитрія, інші важні свята та річниці.

*Фото з 1944 р. Стависький церковний хор (кер. - дяк Антоній Москва)
Зліва стоять: Йосиф Юшкевич, Гелена Бочньович, Петро Гаврильчак, Анна Кіселєвська, Любомир Бочньович, Марія Пецух, Ярослав Паньчак, Марія Кіселєвська, Ярослав Кіселєвський; сидять: Євген Бочньович, Параска Юшкевич, Стефан Ваврин.*

Остатнім душпастирєм стависької парафії бив о. Карел Король, проживаючий з родиною в Снітниці до 1947 р. Його цілу сім'ю (жінка Єва, дочка Лідія - вчителька і син Микола) акцієм „Вісла” депортувано в околиці Хоцянова.

Вірних до церкви в Ставиши скликували дзвони, якими дзвонив заслужений для парафії Автаназій Цомпель, вірцевий рільник годовляної худоби. Його хата була коло церкви, а він чув, коли треба дзвонити на церковні Богослужби, поранні і вечірні молитви, надходячи бурі з громами і віхурами. Дзвони розганяли чорні хмари з-над Ставиши і часто вони одступляли, а над церквом і селом засвітило сонце. Наступала радість.

Вірні, як почули звуки дзвонів, зразу поспішали до святині, приходили скорше й співаючи набожні пісні, чекали на свого душпастиря.

До Ставиши о. Король в неділі і свята приїжджав (повозом, запряженим в два каштанові коні) з дяком Антонієм Москвом, який гарним теноровим голосом співав і провадив хор. В церкві одправляли не лем св. Літургію, але тіж Утреню, Сонечне та Вечірню.

Отець Карел Король народився в 1878 р., рукоположений в 1904 р. Працював в Дрогобичу (1904-1908), Самборі (1908-1924), Крилиці (1924-1935) і в Снітниці та Ставиши (1935-1947). Він заслужив собі на велику подяку і вічну пам'ят.

Попередньо в Ставиши парохами працювали о. Стефан Федунь (1930-1934), о. Михайло Жук (1919-1930), о. Омелян Венгринович (1917-1919), о. Григорій Копистянський (1858-1917), о. Іларій Полянський (1847-1857).

Греко-католиків в Ставиши било в 1840 р. - 745, 1859 - 663, 1879 - 516, 1899 - 597, 1926 - 806, 1936 - 689.

Євген Бочньович

Фото з архіву автора

До 85-річчя

Іван Гвозда народився 20 лютого 1927 р. у с. Височани біля Сянока. У сім'ї була старша сестра Настя і молодший брат Дмитро. Після закінчення початкової школи у рідному селі навчався в Сяноці в торговельній школі, де вивчив німецьку мову.

Втікаючи перед советською навалою в 1944 р. разом зі старшою сестрою Настею та її чоловіком Василем Майковичем подалися пішки, через Команчу і Лупків до словацького кордону. Йшли ночами, а вдень переховувалися в лісах. Перейшовши кордон, попали в руки чехо-словацьких прикордонників. Після допитів і знущань їх звільнили. Вдалося їм дістатися до американської окупаційної зони, де перебували досить довго в таборах для біженців. Завдяки тому, що в Америці були їхні родичі вони переїхали туди. Там Іван закінчив університет і в ньому став працювати викладачем. Володіючи добре німецькою мовою, докторську дисертацію захистив у Німеччині і працював професором в університеті м. Сіракузи (США). Активно включився в суспільну працю. Його вибирають першим головою Світової федерації лемків. Писав листи до урядів Польщі, України і США у справі засудження депортаційної акції „Вісла”. В Україні Перший всесвітній конгрес Світової федерації лемків відбувся 8-10.10.1993 р. у Львові і проф. Івана Гвозду було переобрання до дальшого 4-річного очолювання Організації.

Сердечно вітаємо Ювіляра і бажаємо щасливого довголіття, дальших творчих успіхів на Многі й Благі літа!

Редакція **Ватри** і Головна управа ОЛ

Народна артистка писанок **Марія Келечава** з Мончаків писання писанок винесла з рідного дому, в якому від поколінь практикувалося. Малює традиційною технікою, надає писанкам власний колір і велике багатство орнаментики, що вирізняє їх від писанок інших авторів. Вони так прекрасно виконані, що всі, які їх оглядають, приємно й чудово зворушені. Так виконані писанки вимагають великого вкладу праці. Над однією писанкою авторка працює дуже довго. Вона також гарно вишиває. Марія Келечава у 2011 р. показала свою художню творчість на виставках: 4 березня – Етнографічний музей у Вроцлаві „Лемки давно і тепер”, 17 березня - Етнографічний музей у Зеленій горі (Охля), 17-29 березня – Національний музей у Кракові, 4 квітня - Етнографічний музей у Варшаві, 10 квітня - Етнографічний музей у Торуні, 14 квітня - Університет природознавства „Еконатура”, 17 квітня - Опольє - Великодня виставка „Кермаш” 21 квітня - Показ виставки по телебаченню „Польонія” (“Телеекспрес”) 23 квітня - Єленья Гора „Меркури” 1-2 червня - Зітан, Німеччина 12 червня - Бидгощ „Святоянский ярмарок” 26 червня - Вроцлав „Калейдоскоп культур” 15 липня - 13 серпня США 19-27 серпня - Міжнародний фестиваль гірських земель у Закопаному.

(ми)

Українські радіопередачі з Кошиць (FM – 100,3)

Понеділок: 19.30 - 20.⁰⁰ – Радіо новини (У)
Вівторок: 19.30 - 20.00 - Радіо новини (Р)
Середа: 19.30 - 20.00 - Радіо новини (У)
Четвер: 19.30 - 20.00 - Радіо новини (Р)
П'ятниця: 19.30 - 20.00 – Радіо новини (У)

Субота: 14.00 - 15.00 - Музичні вітання
20.00 - 21.00 - Радіо молодих
21.00 - 22.00 - Радіомагазин
22.00 - 22.30 - Подоби життя
22.30 - 23.00 - Музика національностей
23.00 - 24.00 - Радіо молодих - реприза

Неділя: 19.00 - 19.45 - Село грає, співає і думу думає
19.45 - 20.00 - Казка
20.00 - 20.30 - Музичні вітання
20.30 - 21.00 - Літературне віконце
21.00 - 22.15 - Літургія ГКЦ Меджилабірці
22.15 - 23.00 - Бесіда кумів – реприза
23.00 - 23.30 - Музика національностей

Пояснення: (У) – українська передача, (Р) – русинська передача
В одну суботу та неділю (У), а в наступну (Р)

Лемківська хроніка

17.09. В Щеціні посвячено новопобудовану православну церкву св. Миколая. Торжества проводив Митрополит Сава при участі Архiepіскопа Вроцлавско-Щецінского Єремії та Архiepіскопа Берлінського Теофана. Бив присутній римо-католицький Митрополит Щецінско-Каменський Анджей Дзенга.

2.09. В Музею Никифора в Криничі організували тогорічну стрічу з циклю Моя Лемківщина. Одбилася стріча з поетом Володиславом Грабаном.

24.09. В Криничим музею Никифора одбився вернісаж вистави ікон - Божі післанці Старого Заповіту, закінчуючий 3-ті Міжнародні варштати іконописців в Новиці, організувані Товариством приятелів Новиці, Братством греко-католицької молоді „Сарепта” і Катедром сакральної мистецької академії зі Львова. Ідейом Варштанів було створити можливості спільної праці іконописців обох культурних кругів, Сходу і Заходу.

19.11. На ізбянским Шибеничним верху - місці пам'яті, завдяки стараньом голови Об'єднання лемків Штефана Гладика, в 240-у річницю од трагічних подій поставлено пам'ятний хрест русинам - жертвам конфедератів барських. Хрест одляний на взір іншого ізбянського цвинтарного хреста, поставлений на муруваним цоколі, не буде лем спогадом про трагічні події минулого, але засвідчит, же пам'ятаме о кривді предків, яка юж третє століття залишається в нашій свідомості.

24.11. Православний єпархіяльний осередок культури „ELPIS” в Горлицях, православний факультет університету в Пряшові, Ужгородська українська богословська академія ім. Кирила і Методія та Карпатський університет організували спільну міжнародну конференцію „Суспільний вимір християнства в сучасному секулярному суспільстві”. Конференція розпочалася святковим молебнем в Висівській церкві. Пленарне засідання конференції з вітальним словом відкрив Блаженіший Митрополит Христофор, предстоятель Православної Церкви Ческих земель та Словащини і виголосив доповідь: „Секуляризація в суспільстві та Церкві”. Другий реферат: „Священик-душпастир як учитель християнських чеснот” зачитав Горлицький владика Паїсій. Виголошено 17 доповідей.

26.11. В Горлицях проходило чергове засідання Головної управи Об'єднання лемків, на котрим проаналізовано працю Президії гооловної управи ОЛ в минаючим році та схвалено плани

заходів на наступний рік. Голова ОЛ Штефан Гладик поінформував о поставленю хреста на «Шибеничним верху» в Ізбах та підготовку до конференції про К. Пулаского в Горлицях. Зобрани запізналися з працьом Центру культури, де зараз упорядковується бібліотеку, до котрой барз важни книжки переказала пані Лідія Курило. Еміль Гойсак, секретар ОЛ, представив плян заходів на наступний рік та біжучи справи організації. Зібрани найбільше радили про Лемківську ватру в Ждині, зміни в програмі свята. Ватра буде проведена в днях 20-22 липня 2012 р. з вельким акцентом 60-той річниці депортації акцією „Вісла”. Обговорено пляновани інвестиції, на ватряним полі. Плянується зробити частинне задашина амфітеатру, піднято рішння о розбудові торговельной частини.

18.12. В Лігниці організували спільну вже 10-ту „Велию народів”, в якій взяли участ: українці, білоруси, німці, цигане, росіяне, жиди і курди. Били тіж представники влади: президент Лігниці Тадеуш Кшаківскі, авторка проекту - голова товариства „Жінок Європи” Еля Ухольска.

5.01.2012. На українсько-польским кордоні, в пункті перетинку Корчова-Краківец, одбилася святкова різдвяна зустріч та передача Вифлеємского огня. Численну делегацію, в якій били Підкарпатський віце-воєвода Анджей Регула, владне керівництво Ярославского та Любачівського повітів, бургомістри, війти, духовенство, яворівски священики з України. Божого благословеня, миру й любови українцям, котри проживають в Україні і Польщі, зичив о. Богдан Степан - канцлер Перемискої консисторії та парох греко-католицького храму Різдва Пресвятої Богородиці с. Хотинці. Урочиста передача Вифлеємского огня одбилася при співі коляд і щедрівок художніма колективами Яворівщини. З піснями виступили тіж польски „гарцеже”. Потім вшитки учасники передріздвяної події спільно заколядували. Вифлеємський оген - як символ нового життя, щедрости й любови - розишовся по домівках жителів Яворівщини.

14.01.2012. В Горлицях, в Дворі Карваціанів БВА одбилося передання нагород „Мости старости” за інтеграцію на культурній ниві, яки вручив староста повіту Мірослав Вендриховіч. Головну премію „Мости старости” того року за визначни досягнення в охороні заповідників культури отримав Шимон Моджеєвський - голова товариства „Магурич”. Роман Крик, режисер фільму «Двері Лемківщини», отримав премію в категорії документальних фільмів.

14.01. В Зеленогірській греко-католицькій церкві з концертом колядок і народних пісень виступив камерний хор з Івано-Франківська, який приїхав

до Нової Соли на запрошення старости. Івано-Франківськ і Нова Сіль - то міста-партнери.

15.01. В Зеленогірському університеті о. Андрій Дудра з православної парафії св. Миколая в Зеленій Горі вже п'ятий раз організував концерт коляд. Виступили: хор Православного братства з Горлиць, хор «Калина», який діє при Зеленогірському відділі ОУП та ОЛ і Хор православної молоді з Підляшшя.

21.01. В Центрі культури ім. Антонича організували вечір колядок з традиційними обрядами - „Іде зірка чудна... Час радості, веселості”. В концертній частині виступили: „Ручай” з Санкови та ансамбль „Стебничанка” зо словацького Стебника, прикордонного села за Висовом, який показав святкові обряди і звичаї. Стебничане привезли мачанку, яком частували вшитких зобраних, а лосяне гостили прибилих власном кеселицьом.

21.01. Президент РП Броніслав Коморовські перший раз запросив представників національних меншини до своєї палати на «Новорічне спітканя». ОЛ репрезентував член Головної управи О. Маслей.

10.02. В Новим Санчи в часі обрадування Новосанцівської повітової ради, радник Маріян Ріба з Криниць виступив з протестом проти надання нововпровадженому, дуже сучасному, на 180 місць, потягу - назви „Никифор” - получиня Краків - Криниця, який Малопольська регіональна залізниця (МРЗ) урухомила. М. Ріба аргументував: „Никифор ходив обдертий, божевільний, помер в 1968 р. в санаторійним шпиталю. То барз трагічна постать. Бив русином, лемком: люде обурени тим, што Криницю популяризував буде представник з національних меншин”.

11.02. В Центрі культури ім. Антонича одбилася промоція книжки - докторської праці Вікторії Гойсак „Мовна картина світу, відображена в народних колядках з Лемківщини”. Книжку видала Лемківська освітня фундація і ОЛ в 2010 р. Вечір проходив п.н. „Кой ясная зоря з моря виходила”. Пришли й приїхали заінтересувани, заповнилася сая зацікавленима, били запитаня і одповіді, створилася приємна родинна атмосфера з гостинном.

12.02. На Словаччині померла найстарша жителька Нижного Верлиха Свидницького округу Параска Деніс з Подгаєцких, яка народилася 2.11.1906 року і ціле своє життя прожила в рідним селі. Маючи 100 років вона чулася здорова і могла про себе сама задбати, аж в останні роки не виходила з дому. Пам'ятала дві світові війни і пам'ят ей ніколи не заводила. В 1930 році вийшла заміж за Михайла Деніса, з яким виховала семеро діти, ей чоловік помер в 1983 році, а пізнійше 14

років - ей дочка Надія. Її син Микола Деніс є членом Президії ЦР СРУС, головою Регіональної ради СРУС в Бардісві

19.02. В Торонто на оселі Лемківщина одбився кулиг - кінна поїздка на санях, співи при огниску і в хижи, гаряче вино, забава.

3.03. В ЦК ім. Антонича одкрито виставу „Світ, котрого юж не є”, котра показує в старих фотографіях, як перед II світовом війном і акціом „Вісла” виглядали села: Крива, Ясунка, Радоцина, Незнайова. Одбилося спітканя з Анном Добровольском - головою Товариства розвою солецтва Крива і Генриком Павловским - консерватором пам'яток. Показано працю товариства, а особливо охорону (реновацію) придорожних хрестів. Вистава діє до 30.03.2012.

17.03. В Горлицях одбилося засідання Президії СФУЛО, присвячене V-му світовому Конгресу, який одбудеся в суботу 12-13 мая в

Засідання Президії СФУЛО

конференційній салі БВА (Дім Карваціянів, вул. Врублевського, м. Горлиці). Напередодні Конгресу 10-11 мая в Центрі культури ім. Б. І. Антонича буде проведена науковима працівниками Ягеллонського університету конференція про історію, мову, культуру карпатського регіону. На Конгрес постановлено запросити представників влади з держав, в яких діють організації - члени СФУЛО і вшитких дотихчасових голів: Іван Гвозда (10.10.1993 до 8.08.1997); в.о. Олександр Маслей (22.07.1999 до 17.05.2002); Іван Щерба (18.05.2002 до 3.05.2007); Володимир Ропецкий (4.05.2007 до 7.02.2011); в.о. Стефан Клапик (7.02.2011 до 7.05.2011); в.о. Іван Лаба (7.05.2011 до 12.05.2012). З 10.08.1997 до 22.07.1999 головою бив св. пам'яті Теодозій Старак.

18.03. В Горлицях обрадувала Головна управа ОЛ. Принято фінансовий звіт, дискутувано над реалізаціом проєктів за минулий рік, підготовком до проведення Конгресу СФУЛО та Ювілейной XXX „Ватри” в Ждині (20-22.07.2012), яка буде організувана з одзначеньом трагічної 65-той річниці вигнання українців з їх рідних земель, жеби знищити як націю.

26.03. В Гожові Вкп. організували XXXX Загальнопольський конкурс писанок ім. Михайла Ковальського, в яким взяло участ 40 виконавців. Конкурсна комісія узнала в батіково-писанковій техніці: 1 місце - Оксана Керкош з Кошаліна, 2 - Олександра Харко з Новоток, 3 - Марія Бучик з Кошаліна і Агнешка Долецка-Бенбенек з Шпротави; в батіково-шпильковій: 1 - Тереса Драпала з Тих, 2 - Івона Ковальчук з Щеціна, 3 - Марія Пакош з Бартошиць; в драпаній: 1 - Юстина Козяр з Хойнова, 2 - Павліна Пелюшак

з Тщебіча, 3 - Єлисавета Крупа з Гожова і Моніка Венгжиняк з Пакошівки б. Сянока; в мішаній: 1- Ришард Глегола, 2 - Христина Заграбска з Влоцлавка, 3 - Ольга Палечна з Глівіц і Розалія Дуда з Глувчиц. Вирижніня: М.Шибеска, Я.Кавка, Б.Сметана, Г.Пелюшак, Д.Шлендак, Я.Кужинска, А.Фаранчук, Т.Беднарек, М.Русин, І.Ванатко, А.Місіло, М.Спах, Ю.Співак, Л.Петшиковский, Г.Цалун, Т.Мартина, А.Якубска, К.Татул, Д.Яцек, В.Яцек.

(nu)

Роману Галанові
На прощання

Дорожня сагітано
Через чорний танець
З мурка вилізла
Світлана – Трейсана
Сталась у ядзі
З бурею
Росклавдані

Романо

Ця тільки соня
Вінні сніг
На дні бачи рефери
Морозом трясучам
Відрума мур
Термак жалюбний сонет
Чому так?
Так скоро
На нас іде

Романо

Востане
Чутливий голосом
Тако могоуи Тей
Шанс пре Русь
Прощай Тей
Востане тремид
Мій сніжок гарячий
Словам сонетів мур сніг

Прощай
Романо

Олександр Малець

Маріу Галанік
на прощання

Без землі різної на днітани
Без снігу наших птаків
Без повороту мила проїти Твої літа
Штефан був маленьким
при перу стіни
А ти кутини в своїй
Хочеш просіла
Він як сніг
А ти море слез
Просили віддати
Вог дан
І ширі і ширіли ті літа
в твоїх хаті
І грали
І сніла
І палили

Маріу

Ід там дитини небесні
Гли Вання до Тобом шир
У спокійним шастиним сні
Гли Вання Тобо шир
Прійде і на нас твоїй час
Спробаєм сні з Вання шир

До побачення
Маріу

Олександр Малець

Івану Олесневичу на прощання

Ваню

Доля Твоя як о Русі пісня
Журавлі ей співають ключами
По садах розквітає вишня
Чути солов'їв загородами
А Ти пішов зеленима рілями
До небес медже Ділами

Ваню

Може зацло ся Тобі
За лагідним Господнім часом
Бо сме ту без зарани і вчера
Ту нас поглядом «сусід» поневерат
З той темряви ідеш на дорогу
Свічку Тобі поставлю
Бо тото іщи можу

Ваню

Ід гин спокійний
До щастя небесной любові
Грімким голосом заспівай о Руси
Най Господ голос Твій верне
І сліпу глупоту подусит
Спий спокійно як дитина
Тота путь і нам ся скінчит
Зас Тобі – ліпша ся зачинат

До побачиня
Ваню

Вічная Тобі Пам'ят

Олександр Маслей

Календар центральних акцій

Союзу русинів-українців Словаччини у 2012 році

- 22 конкурсний огляд з художнього читання жінок «Струни серця» 21 квітня Пряшів
51 Фестиваль драми і художнього слова ім. Олександра Духновича 9 - 11 травня Пряшів
47 Фестиваль фольклору русинів-українців 2 - 3 червня Камйонка
58 Свято культури русинів-українців 15 - 17 червня Свидник
22 Фестиваль духовної пісні 4 листопада Снина
40 огляд народних пісень «Маковицька струна» 7 - 8 грудня Бардіїв, 9 грудня Пряшів

Подяка

Пожертви на статутну діяльність ОЛ
(в тім часопис **Ватра**):

О. Др Мирон Михайлишин, Ряшів - 100,- зл.
Олександр Сембрат, Межиздрое - 146,- зл.
Збігнев Кубік, Олесніца - 45,- зл.

Сердечно дякуємо. Спаси Боже!

Охочим допомогти нам
подаємо наш банківський рахунок:
BANK PEKAO SA
83-1240-5110-1111-0000-5207-8745

Редакція **Ватри** Головна управа ОЛ

Зміст:

XXXX Конкурс писанки

Згадаймо Т. Шевченка - П. Шафран	3
Акція Wisła - motywacje czystki etn. - M. Olchawa	4
До 65 річниці - О.Тарнович	6
Сага про лем.-укр. словники - І.Дикий	8
Враження гшреко-католика - о.др М.Бендик	10
Кілька питань самому собі - С.Федака	11

Дитяча сторінка

Што чувати на Антоничівці Зо щпаргета баби Ружи З традиційной аптечки

З подій в Зелені Горі - В. Шляхтич	17
Презераме стари фотографії і документи	18
Церква св. Димитрія в Ставиши - Є. Бочньович	20
Українські радіопередачі з Кошиць	22
Лемківська хроніка	22
На прощання - О.Маслей	24
Календар подій Словаччини	25

З мойой полицки

Церква в Ставиши

❖ Фото кольорових сторінок: М.Пецух,
Е.Гойсак, С.Гойсак, М.Корбич.

„Ватру” можна передплатити

Ціна одного примірника 3 зл. + 2 зл. поштової оплати.

Річна передплата 4 x 3 зл. + 8 зл. (кошти пересилки) = 20 зл., (пріоритетна - 26 зл.)

Якщо Ви передплачуєте більше 3-х примірників, кошти висилки Редакція бере на себе.

Від пересилки однієї „Ватри” в європейські держави поштова оплата - 3 зл.

+ 3,50 зл. = 6,50 зл. (пріоритетна = 8 зл.). Річна передплата - 26 зл. (пріоритетна - 32 зл.)

Передплату замовляти за адресою Редакції. Вплати просимо пересилати на банківський рахунок:

Zarząd Główny Zjednoczenia Łemków

BANK PEKAO SA: nr konta 83-1240-5110-1111-0000-5207-8745

Zrealizowano dzięki dotacji

Ministra Administracji i Cyfryzacji

„Ватра” весна 2012 (77)

Будає / Wydaje

**Zarząd Główny
ZJEDNOCZENIA ŁEMKÓW**

ul. Jagielly 2, 38-300 Gorlice; tel./fax 18 35 32 906

www.lemkounion.republika.pl; lemounion@poczta.onet.pl

Redaktor naczelny

Piotr Szafran

Hańczowa 8, 38-316 Wysowa

tel. 48 18 35 32 145

e-mail: szafranpiotr@poczta.onet.pl

Редагує колеґія

Петро ШАФРАН головний редактор ❖ дизайн Еміль ГОЙСАК e-mail: miloxiii@o2.pl

❖ Вікторія ГОЙСАК коректа, дитяча сторінка e-mail: vicach13@poczta.onet.pl ❖

❖❖❖

Технічне оформлення

FHU „LEBO” Gorlice, tel. 18 35 37 877; Drukarnia „Kwadrat” Nowy Sącz

❖❖❖

Adres Redakcji

ul. Dworzysko 5, 38-300 Gorlice, e-mail: szafranpiotr@poczta.onet.pl

Redakcja zastrzega sobie prawo skrótów oraz korektę językową nadesłanych tekstów. Redakcja nie odpowiada za treść materiałów pozaredakcyjnych, nie zawsze zgodnych z jej poglądami.

Байковий світ Миколая Буряка,
зобрала Марія Гоч, Зиндранова 2011, 104 с.

В гардим і багато ілюстрованим (ілюстрації Марії Янко і Наталі Гоч) виданю читаче найдут віршувани і прозови байки Миколая Буряка (1903-1986), лемка зо Смеречного, якого доля шмаряла по світі од Росії до Америки, околиц Щеціна, одкаль повернув в 1968 році до Зиндранови. Сут тіж оповідання автора о селах Смеречне, Вильшня, одру-гій світовій війні, фотографії, а тіж wspomini о самим авторі Александра Худика.

Krótkie spodenki mojego dziadka. Krzywa i okolice w starej fotografii i wspomnieniach,
Wołowiec 2009, 80 с. (польском мовом)

«Тота книжка пробує заховати фрагмент світа, заховати нашу пам'ят. На фотографіях видиме дійсність, якої юж не є і не буде. В зобраних розмовах люде споминають минуле. І минуле ся вертат. Вертають образи лемківських сел перед виселінном.»

В гарді виданим альбомі читаче однайдут стари фотографії з сел Крива, Ясунка, Незнайова, документи, wspomniа колишніх мешканців, розсіяних по світі.

С. Ясінчак, Лемки – народ позбавлений Батьківщини.

Нариси, спогади, факти, документи про депортацію лемків на землю Луганщини, Луганськ 2007, 150 с.

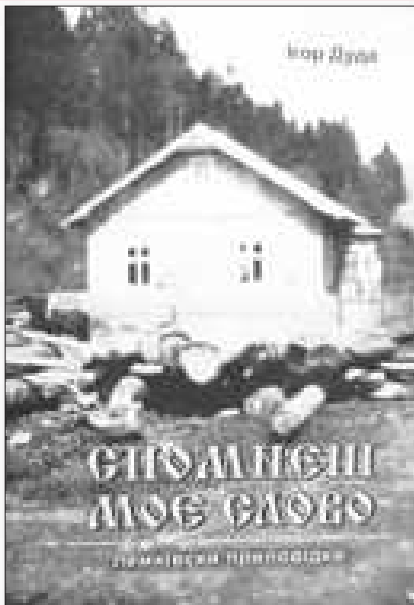
«Книга розповідає про утворення етногрупи лемків-русинів з давніх-давен, про їх побут, життя і культуру, а також висвітлює трагічні події, які відбулися під час депортації українців з Польщі на Луганщину в 1945-48 рр.

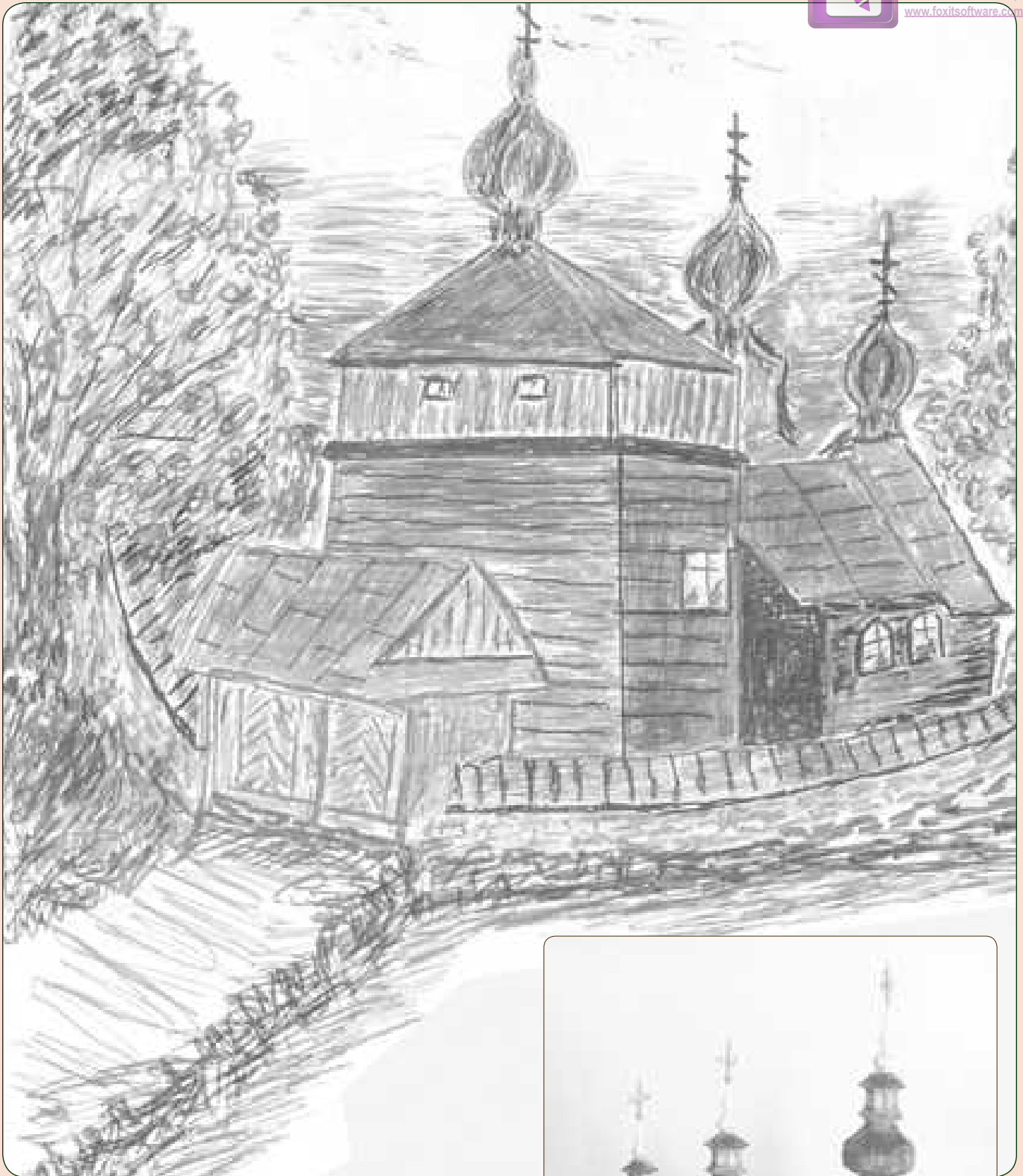

Цю книгу написано на основі архівних документів, історичних фактів і спогадів тих, хто був насильно переселений на територію Донбасу та їх нащадків.» (зі вступу)

Ігор Дуда, Спомнеши моє слово.
Лемківски приповідки, Тернопіль 2008, 88 с.

«У збірнику подано 2000 лемківських приказок-приповідок. Вони свідчать про спорідненість фольклору України і Галичини зокрема. Проте мають характерні риси, що не властиві для інших етнографічних груп Карпатського регіону. Колоритні лемківські приказки відтворюють моральні засади, побут, звичаї, обряди і традиції населення Північної Лемківщини, яке в 1944-46 рр. з території Польщі було депортоване на Схід, а в 1947 – на Захід». (зі вступу)

Вгорі:

Рисунок Євгена Бочньовича (червень 1944 р.) греко-католицької церкви св. Димитрія в Ставиши, Горлицького повіту

Нижче:

Модель ставискої церкви авторства Михайла Вархола, народженого 1941 р. в Крапній (пов. Ясло), який од початку 70-тих років м.с. моделює церкви. Першим моделем стала церква в Бардійові на Словаччині. В його збірці є церкви з Лемківщини (тіж зі Словаччини), Бойківщини, Гуцульщини.

(ниж)

